

FIKRET
ESER

fikret.eser@sabah.com.tr

19. YÜZYILIN IŞIĞINDA

19. yüzyıl Avrupası'nı büyük bir emekle büyüteç altına alan ve bugünleri daha iyi anlamamızı sağlayan *Avrupahılar*, öğretici, aydınlatıcı ve bir o kadar da keyifli. Üç ünlü ismin etrafında ilerleyen belgesel tadında bir tarih romanı...

Avrupalı olmak nedir? Dünyayı siyasi ve kültürel anlamda etkileyen, gözümüzü açtığımız günden beri kulağımıza fısıldanan Avrupahlık neyi ifade eder, bu oluşumun arka planında ne vardır? Avrupahlık, ulusal kimliğin yanında ulus üstü, sivil değerlere bağlı ortak bir uygarlık olarak tanımlanıyor.

İngiliz tarihçi, profesör Orlando Figes, *Avrupahılar* kitabında bu ortak kültürün nasıl yaratıldığını kültür, sanat ve yeni buluşların ışığında ele alıyor. Yazar, 19. yüzyıldaki milliyetçi fikirleri, ulus devletleri ve coğrafi konumları değil; Avrupa kültürünü oluşturan yeni sanat biçimleri, fikirleri ve üsluplarıyla oluşan sentezi anlatıyor. Büyük teknolojik ve ekonomik dönüşümler, litografi ve fotoğrafçılığın icadıyla birlikte kapitalist çarkın sanat üretimindeki ilişkisi kitabın ana unsurlarını oluşturuyor.

O zaman kadar sanat ve kültür, kralların ve soyluların himmetinde ve gözetimindedir. Ancak 1800'lere gelindiğinde her şey değişmektedir. Avrupa 19. yüzyıla birlikte en parlak dönemlerinden birine girmektedir. Demiryollarının icadı ve yaygınlaşması başlangıçtır. Kültürel küreselleşmenin birinci dönemi demiryolları çağıdır. Çünkü; ulusal sınırlar aşılmış sanatçılar ve eserleri kıtanın her yanına daha kolay ulaşır hale gelmiştir. At ve at arabalarıyla günlerce süren yolculuklar kısalınca, or-

kestralar ve korolar, opera ve tiyatro kumpanyaları, gezici sanat sergileri, okuma turlerine çıkan yazarlar hep demiryolunu kullanır. Tablolar, kitaplar ve basılı notaların ucuz seri röprodüksiyonları için uluslararası bir piyasa ortaya çıkar.

SEYAHAT KÜLTÜRÜ İLE GELEN KAYNAŞMA

Seyahat kültürünün gelişmesi Avrupalı halkların kaynaşmasını ve ortak yanlarını keşfetmesini sağlar. Artık sanat ve kültür saraylarda, akademilerde, prensliklerde değildir, orta sınıf halka inmiştir. Kitap basımı ve ciltlemedeki yeni teknikler yazarların daha iyi tanınmasını ve satışlarının artmasını sağlamıştır. Ünlü tabloların tıpkı basımları evleri süslemektedir. Notaların çoğaltılmasıyla evlerde piyano sesleri yükselmektedir. Piyano kibarlığın bir göstergesidir, genç bir kadını evlenmeye değer kılan hünerlerden biri haline gelir. Demiryolu sayesinde seyahatler başlamıştır. Turizm hareketi, konaklama, yeme-içme ve hediyeelik eşyalarla birlikte yeni bir sektöre yol açar. Paranın dolaşımı hızlanmaya başlar.

Demiryolu gericipleri ülkütmüştür; bir tarihçi Paris'teki kralın sarayı kaprisle yönettiğini, demiryolunun ise Fransa'yı birleştirdiğini yazar. Papa XVI. Gregorius, Papalık Devletleri'nde demiryolunu yasakladı, Hannover veliaht prensi ise her kunduracı ve terzinin kendisi kadar hızlı seyahat etmesini istemediği için demiryoluna karşı çıktı. Ama hiçbir şey gelişmenin karşısında duramazdı...

KITABIN MERKEZİNDEKİ ÜÇ KİŞİ

Tarihçi Figes, *Avrupahılar* kitabının alt başlığı *Üç Hayatın Işığında Kozmopolit Avrupa Kültürü*'nde vurguladığı gibi, üç kişinin hayatını kitabın merkezine koyarak yola çıkıyor, geri plandaki büyük fotoğrafta ise Avrupa'nın koca bir yüzyılı var. Ünlü Rus yazar İvan Turgenyev (1818-1883), şarkıcı ve besteci İspanyol Pauline

Viardot (1821-1910) ve onun kocası Fransız Louis Viardot (1800-1883) ki, önemli bir sanat eleştirmeni, akademisyen, yayımcı, tiyatro işletmecisi, cumhuriyet yanlısı aktivist, gazeteci ve Rusça ve İspanyolcadan Fransızcaya edebiyat çevirmeniydi. Yazarın ifade ettiği gibi; sanatçı olmamakla birlikte sanatçının dayandığı her şeydi.

Turgenyev, Pauline'i gördüğü an aşık olmuştu ve çiftin yanından hiç ayrılmadı.

Tutkulu sevgisi iniş çıkışlarla sürdü. Eşi Louis'le de iyi dosttu, sonuçta ikisi de sanatın dilini konuşuyordu ancak öteki durum aralarında hep bir duvardı.

Dikkatinizi çekmiştir, üçü de doğum ve ölüm tarihleri itibarıyla neredeyse 19. yüzyılın tamamına tanık etmişler. Başka bir özellikleri de Fransa, İspanya, Rusya, Almanya ve Britanya'da yaşamaları ve diğer ülkeleri de dolaşmalarıydı. Dolayısıyla Avrupa kültür sahnesinde gerçek öneme sahip herkesle ilişkideydiler. Sanata ve sanatçıya destekleri de üç kişinin merkezde olmasını çok iyi açıklıyor.

Kitap, üç kişinin biyografisiyle ilerliyor, örneğin Pauline'nin operadaki konserinden bir anda o yıllardaki müzik, sahne, beste, telif hakları, sanatçıya ödenecek ücret gibi muhteşem bir bilgilendirmeye dönüşüyor. Mektuplaşmalar, tanımlıklar, eleştirilerden alıntılar metne derin bir anlam katıyor.

Rossini, Weber, Donizetti, Liszt, Paganini, Chopin, Wagner, Schumann ve o dönemin bugün adları bilinmesinde de klasik müziğe damgasını vurmuş ünlü isimler Turgenyev ve Viardot çiftinin çevresindeydi...

Sonuç olarak 19. yüzyılı büyük bir emekle büyüteç altına alan ve bugünleri daha iyi anlamamızı sağlayan bu kitap, öğretici, aydınlatıcı ve bir o kadar da keyifli. Üç kişinin etrafında ilerleyen belgesel tadında bir tarih romanı...

Bu başdöndürücü yüzyıldaki kültürel ve sanatsal hızın Birinci Dünya Savaşı'yla sonlanması da tarihin cilvesi. Sonrası ise malum.

